

خانووی که له پوری که مالی حاجی مه جید له شاری کۆیه

شاگۆل گۆلاو عبدالله

پ.د. عبدالله خورشید قادر

زانکۆی سه لاهه دین- شوینه وار/ کۆلیژی ئاداب /

زانکۆی سه لاهه دین- شوینه وار/ کۆلیژی ئاداب /

به شی شوینه وار

به شی شوینه وار

shagullgullaw21@gmail.com

abdullah.qader@su.edu.krd

پوخته:

قه زای کۆیه، یه کیکه له دهوله مهنده کانی کوردستان بو ناوچه شوینه واری و که له پوووریه کان، میژووی دروستکردنی به شیکی زۆری ئه و خانووانه ده گه پیته وه بو سه ده کانی ١٨ و ١٩ و سه ره تا کانی سه ده ی بیستم، چونکه کۆیه له سه ره مانه دا گه شه سه ندنیک ئابووری به رچاوی به خۆیه وه بینیه وه، له بهر ئه وه ی قه زا که که وتوو ته سه ر پینگه بازرگانییه کانی نیوان هه ولیر و سلیمانی، به شیکی له بازرگانه کانی کۆیه مامه له ی راسته وخۆیان له گه ل بازرگانه کانی شاره کانی موصل و به غداد و هه له بدا کردوه، خانووی که مالی حاجی مه جید، یه کیکه له خانووه که له پوووریه کانی قه زای کۆیه، له رووی زانستی شوینه وارناسی گرینگی خۆی هه یه، چونکه له هه ردوو نهۆمی خانووه که ته واوی یه که یه کی بیناسازی تیدا دروست کراوه، میژووی دروستکردنی خانووه که ده گه پیته وه بو (١٠٠) سال پیش ئیسته، خانووه که ده که ویته گه ره کی بایزناغا له دوو نهۆم پیک هاتوو، نهۆمی یه که م له ده وازه ی سه ره کی، هه وت ژوو، دوو هه یوان، گه نجینه یه ک، ناندین، دوو په یژه، هه وشه یه کی کراو و به شی خزمه تگوزاری پیک هاتوو. نهۆمی دووهم، پیک هاتوو له هه وت ژوو، سی هه یوان، دوو په یژه، بالکۆنیک. خانووه که چه ندان په گه زی بیناسازی له خۆ ده گریت وه ک (که وان، ده لاقه، هه یوان، سوانده، ستاره، په یژه) له م توژیینه وه یه هه ول دراوه به شیوه یه کی مه دانی باسی سه رجه م به ش وره گه زه کانی بیناسازی خانووه که بکه یین.

که ره سه ته ی بیناسازی خانووی که مالی حاجی مه جید بریتین له به رد، قور، قسل، گل له گه ل دار و ئاسن به کار هاتوو بو دروستکردنی ده رگه و په نجه ره و بنمیچی خانووه که، ماده ی گه چ به کار هاتوو بو روپۆش کردنی دیواره ی ناوه وه ی خانووه که. وشه: کۆیه. خانووی که له پوووری. پیکهاته ی خانوو، ره گه زه بیناسازییه کان.

پېشەكى

گرنىگى توپۇزىنەۋەكە: خانوۋى كەمالى حاجى مەجىد يەككىكە لەو خانوۋە كەلەپوورىيانە قەزاي كۆيە، كە بەسەر ناۋەند و بەشەكانى ئەم قەزايەدا دابەش بوون، كە تا ئىستە زۇربەيان توپۇزىنەۋەيان لەبارەۋە نەكراۋە، ھەر بۆيە گرنىگى ئەم توپۇزىنەۋەيە لەۋەدايە كە بۆ يەكەم جارە بە شۆيەيەكى ئاۋا مەيدانى شىكرەنەۋە بۆ لايەنى پېۋانەيى و يەكەي بىناسازى ئەم خانوۋە دەكرى، لىرەۋە ئەم توپۇزىنەۋەيە دەپتە بەشكى گرنىگ لەمىژۋوى قەزاي كۆيە و بە دۆكىومىتتەكردى يەككىك لە خانوۋە كەلەپوورىيەكانى.

رېيازى توپۇزىنەۋەكە: ئەم توپۇزىنەۋەيە پىشتى بەستوۋە بە ھەردوو لايەنى مەيدانى و ئەو سەرچاۋە نووسراۋانەي كە دەربارەي مېژوو و خانوۋە كەلەپوورىيەكانى قەزاي كۆيە نووسراۋە، بەلام لەبەر ئەۋەي لە رابردودا ھىچ توپۇزىنەۋەيەك لەسەر ئەم خانوۋە نەكراۋە، بۆيە كارەكانى بە شۆيەيەكى مەيدانى ئەنجام دراون.

پېكھاتەي توپۇزىنەۋەكە: ئەم توپۇزىنەۋەيە پىك ھاتوۋە لە دەروازە و دوو باسى سەرەكى، لە دەروازەدا تىشك خراۋەتە سەر ناۋ و جوگرافىا و مېژۋوى قەزاي كۆيە، لە بارەي ناۋى كۆيە و ئەو بۆچوۋانەي كە باسى بىنچىنەي ناۋى كۆيە دەكات، لە بەشكى تىرى دەروازەكەدا باسى سنوورى قەزاي كۆيە دەكەين لەگەل يەكەي كارگىپرې قەزاكە، لە باسى دوۋەمدا باسى پېكھاتەي خانوۋەكە و لايەنى بىناسازى ھەردوو نھۆمى خانوۋى كەمالى حاجى مەجىد دەكەين، لە باسى ھەندىك لەرەگەزى بىناسازى خانوۋەكە خراۋەتە روو.

سەرچاۋەي توپۇزىنەۋەكە: توپۇزىنەۋەيەكى مەيدانىيە.

دەروازەيەكى جوگرافى و مېژۋويى كۆيە

ناۋى كۆيە، بىروپاي جىاۋازى لەسەرە. لەۋانە: تاھىر ئەحمەد ھەۋپىزى چەند پېشنىارېكى ھەيە سەبارەت بەناۋى كۆيە، دەپت: «بىنچىنەي ناۋى كۆيە بۆ بەر لە ھاتنى ئايىنى ئىسلام بۆ ناۋچەكە دەگەرپىتتەۋە كە لە وشەي «كۆتار» ۋە ھاتوۋە، كە وشەيەكى زەردەشتى

بوۋە و لە كاتى ھاتنى فتوحاتى ئىسلام بۆ ناۋچەكە گۆراۋە بۆ ناۋى (كۆھسار) كە بەماناي ناۋچەي شاۋوى و بەردەلان دىت». (ھەۋپىزى، ۱۹۶۲، ل، ۲۲). چەندان رابوچوۋونى تر سەبارەت بە بىنچىنەي ناۋى كۆيە ھەن، ئەۋىش ئەۋەيە كە وشەي (كۆپا، كۆپار، كۆھيار) لە سەردەمى كۆن و نويدا ھەر (كۆ) بوۋە، لە سالى (۱۰۷۰ز) سەلجوقىيەكان كە دەسەلاتيان بەسەر كوردستاندا شكا، ناۋيان نا (كۆي سىنچق)، چونكە شارەكە ئالا و سەربازى ھەبوۋە و پىي گوتراۋە (كۆي سىنچق) واتە كۆي ئالا يان وىلايەت و ئىاللەتى كۆ (۳۵، ۲۰۰۶، ل، ۳۵). وىپراي ئەم بۆچوۋانە، نەجىبە كچى مەلای گەۋرە لە شىخ نورەددىن ئەفەندى مامى بىستوۋە، كە شارى كۆيە لە سەردەمى سەلجوقىيەكاندا زۆرباۋ بوۋە، سەرۋك لە كۆيە بوۋە، خاۋەن تەپل و سەرباز بوۋە، ئالاۋ بۆكى ھەموو سەربازىكى كوردستان لە كۆيە دەرچوۋە، دواتر چۆتە شارەكانى تر، بۆيە پىي دەلېن (كۆي سىنچق)، چونكە لە ھەر شوبىنىك چوار بۆكى سەربازى لى بوايە، پىيان گوتوۋە سىنچق (ھۋپىزى، ۱۹۶۲، ل، ۲۵) مەسعوود مەمەد: باۋەرى وايە ناسناۋى كۆيسىنچق بۆ سەردەمى ئىليخانى (۱۲۵۳-۱۲۳۹) زىت، يان كۆنتر بىت بە ديارىكرائويش بۆ سەردەمى ھىرشەكانى ھۆلاكۆ يان تەيموورلەنگ، چونكە لەو سەردەمانەشدا بەكارھىنانى دەستەۋازەي توركى باۋ بوۋە، بە پىشتەستن بە بەلگەي بەكارھىنانى سىنچق (اسماعىل، ۱۹۷۰، ص ۲۷۶) لەلايەن كەسىك بەناۋى (خىزىر بن عمر الكويسىنچقى موطنا.....)، كە ھەلساۋە بە دوۋبارە رېنووسكرەنەۋەي كىتپى بۆ پىشتراستكرەنەۋەي (الذكارى) ئىمامى (النووي) كە مېژۋوۋەكەي بۆ سالى (۶۱۶) كۆچى دەگەرپتەۋە (بابان، ۱۹۸۹، ص ۲۶۷) ھەرچى (كەرىم شارەزا) يە پىي وايە كە ناۋى راستىي شارەكە كۆي بە واتاي كۆكرەنەۋەي كۆمەلېك دانىشتوان لە شارىكدا دىت (شارەزا، ۱۹۹۷، ل، ۳۴).

ناۋچەي كۆيە پىگەيەكى جوگرافىي گرنىگى لەسەر ئاستى عىراق و كوردستاندا ھەيە، كە ۋتوۋەتە بەشى باكوررى رۆژھەلاتى عىراق و يەككىكە لە قەزاكانى پارىزگاي ھەۋلېر و دەكەۋىتە باشوورى رۆژھەلاتى پارىزگاكە (تەيب، ۲۰۰۸، ل

به لأم ئه و پاشماوه شوینه واریانهی که له پښه ی هه لکۆلین و پشکنینه وه دۆزراونه ته وه، پاشماوه شوینه وارییه کان بۆ دیاریکردنی به شیکی میژووی ئه م ناوچه یه، به تایبه تی سه رده مه میژوو بییه کان که له و سه رده مه دا بۆ یه که مین جار مرۆف نووسینی دا هینا.

تویژه ریگ: بۆ لیکۆلینه وه ی میژوو یی جگه له نوسراوه کانی سه رده مه ی کۆن و نوێ، پشت به دوو به شی سه ره کی ده به ستین، یه کیکیان شوینه وار و ئه وه ی تریان به لگه نامه ی تۆماری گه ریده و گه شتیاره کان (شوینه وارناسیک، ١٩٩٨، ل ١٤٢-١٥٨). به پیتی ئه و شوینه واره گلێنانه ی که له ده وره به ری کۆیه دا به هۆی روپیو و پشکنینه شوینه وارناسییه کانه وه دۆزراونه ته وه، ناوچه کانی کۆیه له چاخه کانی پیش میژوو وه ئاوه دان بووه، به تایبه ت له چاخه کانی به ردینی نوێ هه زاره ی ده یه م تا هه زاره ی شه شه می پیش زایین، دواتر چاخ ی به ردینی کانزایی (حه سونه، حه له ف و عوبه یه د) ده وره به ری ٥٨٠٠-٣٠٠٠ پ.ز (کاوئیس، ٢٠٢٢، ل ٢٨، ٣٤-٣٥).

له میژوو ی چاخه به راییه کانی کوردستاندا، ناوچه کانی کۆیه وه ک ناوچه یه کی ئاوه دانی و شارستانییه ت ناوی هاتوو، له چوارچێوه ی رووداوه میژوو بییه کاند ئه م ناوچه یه له ناوه راستی هه زاره ی سییه می پ.ز به شیوه یه کی گشتی به شیگ بووه له سو بارتو. دواتر که گو تیه کان له سه ده ی ٢٢ پ.زدا ده سه تله تیان فره وان بووه و ده ولته تی ئه که دیان رووخاند، ناوچه ی کۆیه بووه به شیگ له قه له مه ویی گو تی، ئه وه ش به پیتی تۆماریکی ئیرو دو پزی ری پاشای گو تی له چوارچێوه ی هه لمه ته سه ربا زیه کانی دا هیرشی برده سه ر ئوربیللوم، ئه م ناوچه یه شی گرتوه ته وه (کاوئیس، ٢٠٢٢، ل ٥٥). ئه و پاشماوه شوینه واری و میژوو بییه یه که دۆزراونه ته وه وه ک؛ شارستانییه تیکی پیشکه وتوو ی ناوچه ی کۆیه بوونیا ن هه بووه له سه ره تا کانی هه زاره ی دووه می پ.ز، چه ند شانشینیک له م ناوچه یه دا رۆل یان له رووداوه کاند هه بووه، وه ک کاکمی و ئه خازوم که له ناوچه کانی باشووری کۆیه دا بوون له نزیک ی زبی بچوو ک (جه لال، ٢٠٠٨، ل ٨٨-٩٠). دواتر له سه ده کانی ١٤-١٣ پ.ز دا شانشین ی ئیدو ده رکه وت، که پایته خته که ی ده که ویته

٢٣). سه ره تا قه زا که له رووی کارگێرییه وه سه ره به که رکوک بوو تا کۆتایی جه نگه یه که می جیهانی، دوا ی ئه وه بۆ ماوه یه کی کورت له سه رده می شیخ مه حموودی هه فید له ١٥/١١/١٩١٨ ز تا ١٩/٦/١٩١٩ ز بووه ته قه زایه کی سه ره به لیوا ی سلیمانی (که ریم، ١٩٩٧، ص ٤٠). دوا ی ئه وه ی له سالی (١٩٢١) دا هه ولیر بوو به لیوا، قه زای کۆیه خرایه سه ره ئه م لیوا یه، له ئیسه ته دا ده که ویته به شی رۆژه له لاتی پارێزگای هه ولیر له دووری ٧٥ کم (غفور، ٢٠٠٢، ل ٩١-٩٢). سنووری سروشتی قه زا که بریتین له ناوچه کانی خو شناوه تی و دۆلی هیران له باکوور و زبی خو اروو له باشوور و چیا ی هه بیه ت سو لتان له رۆژه له لاتی و به رزاییه کانی دیده وان و به ستی شه رغه (شه لغه) ش له رۆژئاوا (ته یب، ٢٠٠٨، ل ٢٣-٢٥). چوارده وری قه زا که به کۆمه لتی شاخ ده وره دراوه وه ک زنجیره چیا کانی هه بیه ت سو لتان له رۆژه له لات که به رزترین لووتکه ی (١٢٩٣) م، له به شی باکووریش زه نجیره چیا کانی باواجی (١٢٧٣) م، به ناوێ (١٣٢٦) م، ئاوگرد (١٤٧٠) م و کیشکێ (١٢٣٩) م له سه ر ئاستی ده ریادا (طاهر، ٢٠٠٦، ل ٢٦-٣٣). هه رئه مه ش وای کردوو که کۆیه بکه ویته چوارچێوه ی ئه و هه ریمانه ی که سالانه (٧٠٠) ملم بارانی لێ ده باریت، جوړی خا که که شی به ردینی لمیه (خصباک، ١٩٧٣، ص ٢٢). هه لکه وته ی جوگرافیا که ی ناوچه ی کۆیه وای له گه ریده بیانییه کان کردوو که سروشتی ناوچه ی کۆیه ببیته جینگه ی بایه خ و باسکردنیا ن، سه به ره ت به جوړی خاکی کۆیه (هی) ده لیت: «خا که که ی زیاتر له گردی به ردینی و لمی پیک هاتوو، چیا کانی رووتن و داری که مه (هی، ٢٠١٨، ل ٢٧). دیاریکردنی پینگه ی ئه سه ترۆنۆمی گرنگیی زۆری هه یه، بۆ زانینی خه سه له ته سه ره کییه کانی ئاوه هه و و گو شه ی به رکه وتنی تیشکی خو ر و جیاوازیی درێژی شه و و رۆژ له هه ر یه ک له وه رزه کانی سالد، له م روانگه یه وه ده که ویته نیوان هه ردوو هیللی درێژی (٥٦.٤٤) و (١٥.٤٤) ی رۆژه له لات و هه ردوو هیللی پانی (٢٨.٣٥) و (٣٥.٤٥) ی باکوور (طاهر، ٢٠٠٦، ل ٩٦). قه زای کۆیه (٦٢٥) م له ئاستی رووی ده ریاهه به رزه (هه روتی، ٢٠١٩، ٧٥).

ئه گه ر ئیمه وه ک شوینه واریانسیک کرۆکی میژوو ی کۆیه باس بکه یین، هه رچه نده بۆشایی میژوو یی دروست ده بییت،

وتراوه کویسنجی له سهردهمی دهولهتی ئه یوووی سنووری دهسه لاتیان زۆر فرهوان بووه، ناوچهی ههولێر و دهروبهری، لهوانه کۆیه له سالی (١١٩٠) ز دا، درا به مظفرالدین گوگبری دواتر ئیلخانییه کان ئینجا جه لائرییه کان (زکی، ٢٠٠٠، ٩٣-٩٥). زۆر جار کۆیه توانیوتی پارێزگاری له سهربهخۆیی له بهرپهردنی کاروباری ناوخییی خۆیدا بکات تا سالی (١٧٣٠) ز (اسماعیل، ١٩٧٥، ل ٣٣٩) دواتر به ده رکهوتنی میرنشینه کوردییه کان وه ک بابان و سۆران ئه رده لآن کۆیه بووه ناوه ندیکی بازرگانی و کارگیری (لونگریک، ١٩٨٥، ل ١٩٣). به لأم هه ندی جار ئه م ناوچه یه ده که و ته ژێر فه رمانه رپه وای پاشایه تی ویلایه تی به غداد، ئه مه ش به پیتی هه لومه رچی ناوچه که هه ر وه ک ریچ له کتێبه که ی به ناوی (رحله الی العراق) ده ئیت: کۆیه کاتی خۆی لیوا به کی سۆران بوو، به لأم دواتر بووه به لیوا به کی بابان (ریچ، ١٩٥١، ل ١٠٩) له کۆتاییدا عوسمانییه کان توانیان له سالی (١٨٤٣) ز دا کۆیه له ژێر ده ستی میرنشیه کان ده ربه ئین، خۆیان فه رمانه رپه وایی ناوچه که بکه ن تا سالی (١٩١٨) ز (حویزی، ١٩٦٢، ل ١١٠).

باسی یه که م / پیکهاته ی خانووی که له پوویری که مالی حاجی مه جید.

ئه م خانووه یه کیکه له بینا که له پوویرییه کانی قه زای کۆیه، میژووی دروستبوونی بۆ سه ده ده کانی (١٨ و ١٩) ده گه رپه وه، خانووه که ده که ویته گه ره کی بایزئاغا له ناوه رپه رستی کۆیه ی ئیسته له سه ر شه قامی سه ره رزه ان، له ده رووبه ری ژماره یه ک بینای کۆن هه ن (خانووی حاجی مه لا مه جید، خانووی مه لای گه وره، مزگه وتی مه لا ئه سه ده ... هتد)، خانووه که له لایه ن (حاجی مه لا مه جید) هه وه دروست کراوه که ده کاته باوکی که مالی حاجی مه جید که بنه ماله یه کی بازرگان بوون، به هۆی ئه وه ی کۆیه له وه سه رده مه دا گه شه ی ئابووری باشی به خۆیه وه بینووه، له سه ر رینگه بازرگانییه کانی نیوان هه ولێر و سلیمانی بووه، کۆیه مامه له ی بازرگانیی راسته وخۆی هه بووه له گه ل شاره کانی مووسل و حه له ب و به غداد، به پیتی ئه و لیسته ی که به رپه و به رایه تی شوینه واری هه ولێر له سالی ٢٠٠٨ ئاماده ی کردووه، به ژماره مو لکی (٢٦٨) ئیستملاک

ساتوقه لا له خۆره لاتی ته قته ق (له قه زای کۆیه) له لیواری چه پی زبی بچووک، ئه م ناوچه یه که و ته ژێر ده سه لاتی ئه م شانشینه وه، له پشکنینه کانی ساتوقه لا دا پاشماوه ی چه ند چینیکی شوینه واری له شوینه واری پاشاکانیان وه ک کۆشک و تۆمار و شوین مو ر و پاشماوه ی گلێنه دۆزراونه ته وه، له ده قه کاندایه رونی پیگه ی ئابوری ناوچه که دیاره، دواتر بۆ ماوه یه ک له سه رده می نوئی ئاشور ٩١١-٦١٢ پ. ز بووه به شیک له ئیمپراتورییه تی ئاشور (van Soldt, Pappi, Wossink, Hess, Ahmed: 2013, 20, 208, 209, 230). ئه مه ش به لگه یه له سه ر ئه وه ی که ئه م ناوچه یه خاوه نی پیگه یه کی شارستانی و سیاسی بووه. له گوندی شیله (گردی شوینه واری شیله) که یه کیکه له وه شوینه وارانیه ده که ویته باشووری قه زاکه، پاشماوه ی کلێسه و به لگه نامه ی گرنگ و قه یسه ری دۆزراونه ته وه، که هه موویان به لگه ن له سه ر بوونی شارستانییه ت له م ناوچه یه دا (شوینه وارناسیک، ١٩٩٨، ل ١٥١-١٥٣)

له سالی (٦١٢) پ. ز میدییه کان توانیان ده ست به سه ر به شیکی فره وانی کوردستان و نه ینه وادا بگرن، هه ربۆیه کۆیه و ده ورووبه ری بوون به به شیک له ئیمپراتورییه تی میدیا (شاره ز، ١٩٩٧، ل ٣٥). به هاتنی فارسه ئه خمینییه کان له سالی (٥٥٠) پ. ز دا توانیان ده سه لاتی میدیا له ناو به رن (یحیی، ١٩٩٩، ل ١٣٥). دواتر ئه سه که نده ری مه قدۆنی له سالی (٣٣١) پ. ز ده ستی به سه ر ناوچه که دا گرت، پاشان ئه شکانییه کان ٢٥٠ پ. ز-٢٢٤ ز، له م سه رده مه دا شانشینیک به ناوی ئه دیابین ده سه لاتی گرته ده ست که پایته خته که ی ئه ربیلا بوو، ناوچه که که و ته ئه م شانشینه وه (van Soldt, Pappi, Wossink, Hess, Ahmed, 2013, 221). کاتییک ده وله تی ساسانی ٢٢٤ ز ده سه لاتی گرته ده ست، هه تا هاتنی مووسلمانه کان ناوچه که له ژێر ده سه لاتییدا بوو، کاتییک ئایینی ئیسلام له نیمچه دوورگه ی عه ره ب سه ری هه لدا، به ره به ره هه نگاوی نا بۆ بلا بوونه وه ی په یامه که ی، سه رده می خه لیفه عوومه ر کوری خه تاب پرۆسه ی بلا بوونه وه وه ی ئایین بۆ ناوچه جیاجیاکان ده ستی پیکرد، پاشان ئه مه و ییه کان دواتر که و ته ژێر ده سه لاتی عه باسیه کان، دواتر له سه رده می سه له جوقی

تیکدان، وێرانکردن، بومەلەرزە.... هید) دواى قۆناغەکانى جییه جێکردنى خۆمآلکردنى خانووەكە و کارى پاکردنە و بە بەلگەکردن و ئامادەکردنى لیستی هەموو پێداویستییەکانى نۆژەنکردنەو، خانووی کە لەپووری کەمالى حاجى مەجید، یەکیک بوو لەو خانووە هەلبژداروانەى فەرمانگەى شوپنەوارى کۆیە، بۆ کارى نۆژەنکردنەو بە شیۆه یەکی ئەکادیمی و زانستی لەسەر شیۆه پەسەنەکەى خۆى (چاوپێکەوتن، بەختیار، نیاز، ١٥/ ٢٠٢٢/٩) پروانە وینەى ژماره (١).

وینەى ژماره (١)

١.١. نھۆمى یەكەم

١.١.١. دەروازەى سەرەكی نھۆمى یەكەم.

دەروازەى سەرەكی خانووەكە دەكەوێتە گۆشەى باشوورى پۆژەهەڵاتی نھۆمى یەكەم، خانووەكە بۆ چوونە ژووڕووە تەنیا یەك دەروازەى هەیه، لەبەشى سەرەوێ دەرگەكەدا كەوانەى نیوہەزەنەیی هەیه، كەوانەكە بەشى لای راستى لە سەر دیوارى خانووەكە جیگیر بوو، بەشى لای چەپیشى لەسەر ستوونێك جیگیر بوو پێوانەكەى (١،٥٠*٧٥سم) كۆلەكە یان ستوونەكە لە بنكە و لاشەیهكى شیۆه بەزەنەیه و تاجێكى سادە پێك دێت، دووریەكە (١،٥٥*٢٥سم)ن، دەروازەكە لە یەك تاك دەرگەى دار پێك هاتوووە كە بۆ ناووە دەكرێتەو، لەناوچارچێۆه یەكی لەگەچ دروستكراودایە، دووری دەرگەكە (١،٨٥*١،٢٥ م) ە پرووكارى سەر دەرگەكە چەند پارچە

كراوہ بۆ فەرمانگای شوپنەوارى كۆیە (بەپێوەبەراییەتى خانوو بەرى كۆیە، ٢٠٢٢)

ئەو زەوییهى كە خانووێ لەسەر بنیات نراو، رووبەرەكەى (٤٦٠)م^٢ لە دوو نھۆم پێك هاتوو، سەرەتا بە دەروازەى سەرەكی دەست پێ دەكات، لەم بەشەدا خۆى لە دالانێك و دوو ژووڕ و گەرماوێك و پەیزەیهك دەبینیتەو، لە پێگەى ئەم پەیزەیهو دەچیتە نھۆمى یەكەمى دەروازەى سەرەكی خانووەكە، لە دیوارى باكوورى رارەووەكە دەرگەكە هەیه دەچیتە ناو حەوشەى سەرەكی خانووەكە، حەوشەكە بوو تەھۆى جیاكردنەوێ دەروازەى سەرەكی خانووەكە و بەشە سەرەكیەكانى تری بیناكە، كەرەستەى بیناسازى رۆژێكى كاریگەریان هەیه لە مانەو و لەناوئەچوونى بیناكە، جۆرى كەرەستە بەكارهاتووەكان پێۆندییەكى راستەوخۆیان بە ژینگەى ئەو ناوچەیهو هەیه كە بیناكەى لى دروست كراو، لەبەر ئەوێ هەر ناوچە و شوپنێك كەرەستەى تاییەتى خۆى هەیه، لەبەر هەلگەوتەى جوگرافیای شارى كۆیە زۆربەى خانوو كە لەپووریەكانى لەم قەزایەدا دروست كراون، بریتین لە (بەرد و دار و قوڕ و چیخ و قسڵ و گل)، بۆ دروستكردنى دەرگە و پەنجەرەكانیش بەگشتى تەختە و ئاسن بەكار هاتوون.

پاشماوہ كە لەپوورى و شوپنەوارو میژوووییەكان، بە فوونەیهكى زیندووى شارستانی دادەنرێت لە تۆمارکردنى میژووودا، دەبێتە بیرەوہریەك بۆ زیندووہیشتنەوێ ناسنامە و شوناسى گەلان، بۆیە دەبینن هەموو گەلان، لە بەردەم تاقیکردنەوہیەكى گەورەن لە بواری پاراستنى كە لەپوورى نەتەوہكەیان (العنسی والصهبانى، ٢٠١٤، ص ٢٧) چەندان هۆكار هەیه كە دەبنە هۆى لەناوچوونى شوپنەوارەكان بە تاییەتى ئەو پاشماوہ شوپنەوارییانەى كە ئیستە لەبەرچاو بەرجەستەن پێۆیستان بە نۆژەنکردنە و پاراستنى هەیه، هۆكارى لەناوچوونى پاشماوہ شوپنەوارییەكان بە شیۆه یەكی گشتى، دابەش دەبێت بۆسەر دوو هۆكارى سەرەكی وەك سرووشتییهكان و مرۆیییهكان، هۆكارە سرووشتییهكان وەك (بەفر، باران، تۆز، خۆل، رەشەبا، رۆچوونى زەوى، لافا، بومەلەرزە....هید) هۆكارە مرۆیییهكان وەك (ئاگر، جەنگ،

٤.١.١. ژووری ژماره دوو له پارهوی سه ره کی ژووری ژماره دوو ده که ویتته به شی باشووری رۆژئاوای پاره وه که، شیوه یه کی لاکیشه یی هه یه پیوانه ی ژووره که (٣٠م ٤٠م) له بنمیچه که ی به شیوه ی نیوه گومبته دروست کراوه، له پرووی ناوه وه ی ژووره که له دیواری باشووری ته نیا دوو په نجه ره ی هه یه، له به رزی دیواره که دروست کراون، به هه مان شیوه ی ژووری ژماره یه ک که ده پروانه سه ر کۆلانی ده ره وه ی خانووه که، پیوانه ی په نجه ره کان (١٠م ٨٠سم) ه، له دیواری رۆژئاوای ژووره که دوو تاق هه یه پیوانه که ی (٣٠م ٩٥سم) ه. بپوانه نه خشه ی گشته ی نهۆمی یه که می خانووه که.

٥.١.١. هه رله به شی باکووری هه یوانه که پاشکۆیه کی بچووک هه یه، له پرووی ناوه وه ی ئه م پاشکۆیه هه مان شیوه ی بالکۆنی نهۆمی دووه مه، که به شی پیشه وه ی وه ک که وانه یه کی نیوه بازنه ییه پیوانه ی (٩٠م ٩٠سم) ه. له به رزی (٢٠م ٥٠م) ه دوو په نجه ره ی بچووک ی شیوه چوارگۆشه هه یه پیوانه که ی (٣٠سم ٣٠سم) ه. به گشته ی پیوانه ی ئه م پاشکۆیه (٦٠م ٣٠م ٢٠م) ه. که سه قی ئه م پاشکۆیه بالکۆنی نهۆمی دووه می هه لگرتوو ه. ده رگه که ی ده که ویتته سه ر هه یوانه که پیوانه که ی (٧٥م ٩٠سم) ه.

وینه ی ژماره (٥)

٦.١.١. به شی رۆژئاوای نهۆمی یه که م به شی رۆژئاوای نهۆمی یه که می خانووه که پیک هاتوو ه له؛ سێ ژور، ناندھیتیک، گه نجینه یه ک و په یژه یه ک، ژووری ژماره پینچ ده که ویتته گۆشه ی باکووری رۆژئاوای خانووه که، که شیوه یه کی لاکیشه یی هه یه، شیلمان له دروستکردنی بنمیچی ژووره که به کار هاتوو ه، له دیواری رۆژئاوای ژووره که دا دوو که لکیش هه یه، که واته ئه م ژووره بۆ پشوودانی خیزانی به کار هاتوو ه، له دیواری باکوور دوو

٥.١.١. به شی باکووری نهۆمی یه که م ئه م به شه ی نهۆمی یه که می خانووه که پیک هاتوو ه له؛ ژووریک و هه یوانیک و پاشکۆیه ک، ژووری ژماره سێ ژووری میوانه، ده که ویتته به شی باکووری رۆژه لاتنی خانووه که، ژووره که شیوه یه کی لاکیشه ی هه یه و بنمیچی ژووره که به شیوه ی نیوه گومبته دروست کراوه، پیوانه ی ژووره که (٦٠م ٩٠م) ه له له پرووی ناوه وه ی له دیواری باشوور دوو په نجه ره و دوو تاق هه یه، په نجه ره کان ده پروانه سه ر هه یه (٧٣م ٧٠سم) ه به رزیان له ئاستی زه وه ی (٣٠سم) ه، له به شی رۆژه لاتنی ژووره که سێ تاق هه یه که به شی سه ره وه یان به شیوه ی نیوه که وانی دروست کراوه له ناو

٨.١.١. به شی باشووری نهۆمی یه کهم

به شی باشووری خانووه که پیک هاتوو له؛ هه یوانیکی خزمه تگوزاری، به شی خزمه تگوزاری، هه یوانه که ده که وپته گوڤه ی باشوور و ده پوانیته سهر حه وشه ی سهره کی خانوو که، هه یوانه خزمه تگوزارییه که هیچ ده رگه و په نجه ره ی ژوور پیک به سه ره وه نییه، له بهر نه وه ی ته نیا وه ک خزمه تگوزارییه بو به شی ناند هیننی خانوو که به کار هاتوو نه ک بو دانیشته و حه وانه وه (چاوپیکه وتن، دلشاد به کر که ریم، ٢٠٢٢/١٠/٧) له بهر پویه رایه تی گشتی شاره وان ی کویه، که وه ک نه داز یاریک به ژداری له نۆژه نکرده وه ی خانوو که کردوو له سالی ٢٠١٠، هه یوانه که شیویه کی لاکیشه ی هه یه به شی پیشه وه ی هه یوانه که له دوو که وانیه ی نیوه بازنه ی پیک هاتوو، پوانه ی هه یوانه که (٣،٣٠م * ٢،٤٠م) به بنمیچی هه یوانه که پیک هاتوو له چینیک راخراوی خو لۆچیخ و کاریته، هه موو کاریته کانی بنمیچه که هاتۆنه ته پیشه وه که وه ک سوانده یه کی لیها توو، بو ئه وه ی له وه رزی هاوین یان زستاندا راسته وخو باران یان تیشکی خو، (پروانه وینه ی ژماره ٧)

له گوڤه ی پوژئاوای باشووری هه یوانه که، به شی خزمه تگوزارییه که له رینگه ی پاره ویکی باریکه وه ده چپته ناو گه رماو و ئاوده ستی سهره کی خانوو که، ده رگه ی هه ردوو به شی خزمه تگوزارییه که ده که وپته ناو ئه م پاره وه باریکه وه، پوانه که ی (٢،٥٠م * ١،١٠م) له به شی پوژئاوای پاره وه که دا ئاوده سته که شیویه کی چوارگوڤه یی هه یه پوانه که ی (١،٧٥م * ١،٧٥م) له گه رماوه که شیویه کی لاکیشه ی هه یه پوانه که ی (٢م * ١،٥٠م) له.

تاق و له دیواری باشوور سنی تاق هه ن که هه موویان یه ک پوانه یان هه یه (١،٨٥م * ٩٥سم) له هه ردوو په نجه ره و ده رگه ی ژووره که ده که ونه به شی پوژئه لاتنی ژووره که و ده پوانه سهر هه یوان و حه کلیله وشه ی خانوو که، پوانه ی په نجه ره کان (١،٢٠م * ٥٥سم) ن به رزییان له ئاستی زهوی (٤٠سم) له ده که وپته گوڤه ی خوژئاوای خانوو که شیویه کی لاکیشه ی هه یه و شیلمان له دروستکردنی بنمیچی ژووره که دا به کار هاتوو، له پرووی ناوه وه ی ژووره که له دیواری خوژئاوا دوو که لکیش هه یه، له دیواری باکووردا سنی تاق هه یه، له دیواری باشووری ژووره که دا سنی تاقی تره یه، که به شی سه ره وه یان به شیویه نیوه که وانیه یی دروستکراون، هه موو تاقه کان یه ک پوانه یان هه یه به (٩٥سم * ١،٨٥م) له و قوولی (٢٥سم) ه. به رزییان له ئاستی زهوی (٤٠سم) له، ده رگه و په نجه ره ی ژووره که ده که وپته دیواری خوژئه لاتنی ژووره که، که ده پوانه سهر هه یوان و حه کلیله وشه خانوو که پوانه که ی (١،٤٠م * ٢م) له.

٧.١.١. ژووری ژماره شه ش و حه وت

ئه م دوو ژووره ده که ونه گوڤه ی پوژئاوای خانوو که، به هۆکاری ئه وه ی دیواری پوژئاوای خانوو که به شیویه کی لار دانراوه، هه ردوو ژووره که دووری هه رچوار لاکانی یه کسان نییه، که هه ردوو ژووره که شیویه کی لاکیشه ی نارپکی هه یه، له پرووی ناوه وه ی ژووری ژماره شه ش له دیواری پوژئاوای ژووره که دوو که لکیش هه یه ئه م ژووره بو پشوودانی خیزانی به کار هاتوو، پوانه ی دیوار (باکوور ٥،٨٥م * باشوور ٥،٨٠م * پوژئه هه لات ٣،٦٠م) له په نجه ره و ده رگه ی ژووره که ده که وپته دیواری پوژئاوا که ده پوانه سهر حه کلیله وشه خانوو که پوانه ی په نجه ره که (١،٨٠م * ١م) له

ژووری ژماره حه وت له پرووی ناوه وه ی ژووره که له دیواری پوژئاوا شیویه کی لار هه لکه وتوو، له دیواری پوژئاوا باکوور باشووری ژووره که کومه لنی تاقی شیویه لاکیشه ی تیدایه که هه موویان یه ک پوانه یان هه یه، (١،٨٥م * ٩٥سم) له په نجه ره و ده رگه ی ژووره که ده که وپته دیواری پوژئه لاتنی ژووره که پوانه که ی (٩٥سم * ١،٨٥م) پوانه ی ژووره که (٣،٥٠م * ٤،٧٥م) له. (پروانه نه خسه ی گشتی نهۆمی یه که می خانوو که)

وینه ی ژماره (٧)

به شیوهیه که که ژووره کان دابهش بوون به سهر لایه کانی (باکوور- پوژئاوا- باشوور) و بهشی پوژئه لاتی بیناکهش هیچ ژووریکتی تیدا نییه، ئه ته زری بیناسازییه که به شه کانی خانوو که دابهش بووه به سهر لایه کانی بیناکه دا و هه وشه ی خانوو کهش، ده که ویتنه ناوه پراست و ده رگه ی هه موو ژووره کانیش ده که ونه سهر هه وشه ی خانوو که، زورینه ی خانوو ده که ونه کانی کۆیه له سه ده ی (١٩) و (٢٠) به شیوه یه بوون وه ک هاوشیوه ی خانوو که له پوورییه کانی (حاجی طه ها- احمد به گ..... هتد) هه وشه که شیوه یه کی لاکیشه یی کراوه ی هه یه، پیوانه ی هه رلایه کی جیاوازه، پیوانه که ی (به شی پوژئه لاتی ١٦،٤٠م* به شی باکوور ١٢،٥٥م* به شی پوژئاوا ١٦،٤٠م* باشوور ١١،٩٠م) له به شی ناوه پراستی هه وشه که دا نافووره یه کی شهش لای تیدا یه که بو لایه نی جوانکاری به کار هاتوو پیوانه که ی (١م* ١م) هه (پروانه ویتنه ی ژماره ٧).

١.١.١. ژووری هه لگرتن (کۆگا)

گه نجینه ی خانوو که ده که ویتنه ته نیشته ناندیتنه که له ژیر قادرمه ی پوژئاوا ی نهۆمی یه که می خانوو که، له دیواری پوژئاوا ی گه نجینه که دوو تا قی تیدا یه به شی سه ره وه یان شیوه که وانه ییه، قوولییه که یان جیاوازه پیوانه که ی (١م* ٧٠سم) هه، گه نجینه که به هۆکاری ئه وه ی که له ژیر قادرمه کان دروست کراوه، پیوانه ی هه رلایه کی جیاوازه (پیوانه ی پوژئه لاتی ٢،٩٧م* باکوور ٢،٨٢م* باشوور ٢،٢٥) ده رگه ی گه نجینه که ده که ویتنه دیواری باکوور و ده پروانیتنه سهر هه یوان و هه کلپه وشه خانوو که (پروانه ویتنه ی ژماره ٩).

ویتنه ی ژماره (٩)

١.١.٩. به شی پوژئه لاتی نهۆمی یه که می خانوو که

ئهم به شه ی خانوو که هیچ جوژه بینایه کی تیدا نییه، جگه له وه ی که ده روازه یه ک هه یه له نیوان خانووی مه لا مه جید و که مالی مه لا مه جید که هه ردوو بیناکه هاوسه رده م دروست کراوه، له دیواری پوژئه لاتی هه وشه که دا ده رگه یه کی شیوه لاکیشه یی هه یه، پیوانه ی ده رگه که (١،٨٠* ١،٢٥) هه، پیوانه ی ده روازه که (١،٩٠م* ٣،٣٠م) هه به زری بنمی چ تا زه وی (٢،٥٠م) ئه ستووری دیوار (٦٥سم) هه له ریگه ی ئهم ده رگه یه وه ده چیتنه خانووی مه لا مه جید، که ده کاته باوکی که مالی مه لا مه جید (پروانه ویتنه ی ژماره ٨).

ویتنه ی ژماره (٨)

١.١.١٠. هه وشه (فناء)

له بیناسازی عیراقیدا له سه رده می عوسمانی زور گرینگی دراوه به م یه که بیناسازییه، که هه موو به شه کانی خانوو که دابهش بووه، له سه ربنامای پروبه رو هه لکه وته ی هه وشه که، که بو مه بهستی پوناکی و دابه شبوونی یه که ی بیناسازییه کان بونیات نراوه (الجبوری، ٢٠١٨، ص ٢٦٦) خانوو که له پوورییه کانی شاری کۆیه به گشتی له شیوازی دروستکردنیاندا ره چاوی بارودۆخی کۆمه لایه تی و باری که شوه وه ی ناوچه که کراوه، به مهش نه خشه ی خانوو که

١.١٢.١.١ ناندین

له ههردوو نهۆمی خانووکه ته نیا یه ک ناندینی ههیه، ده که ویتته گۆشه ی پۆژئاوا له ته نیشته گه نجینه ی خانووکه له ناو دیواری پۆژئاوا ی ناندینکه له بهرزی (١،٨٠م) سێ دووکه لکیش ههن، بنمیچه که ی شیوه یه کی نیوه به رمیلی ههیه و به شی پیشه وه ی ناندینکه به شیوه ی که وانه یه کی نیوه باز نه یی ده رکه تووه، ناندینه که هه یچ ده رگه و په نجه ره ی نییه و پرووی کراوه ته وه بو سه ر هه یوان و حه کلیله وشه خانووکه، ئه م دووکه لکیشانه به بهرزی (٧م)ن، پۆچوون به ناو دیواری ههردوو نهۆمه که دا تا کو سه ربانی ستاره ی نهۆمی دووه م، ناندینکه شیوه یه کی لاکیشه ی نارپکی ههیه به هۆکاری لاری دیواره که، هه ربۆیه هه ر لایه کی پێوانه یه کی جیاوازی ههیه (به شی پۆژئاوا ٣م* پۆژه لات ٢،٩٥* باکوور ٥م* باشوور ٤،٧٥م) (بروانه وینه ی ژماره ١٠).

له دیواری باکووری هه یوانه که دا دوو تاق ههیه پێوانه یان (٩٠سم* ١،٥٠م) و له سه ر تاقه کاندای دوو په نجه ره ی شیوه لاکیشه یی ههیه پێوانه که ی (٨٠سم* ٩٠سم) له بهرزی بنمیچی هه یوانه که تا زه ی (٣،٥٠م) له به شیوه ی نیوه گومبته و به به کاره ی تانی شیلمان دروست کراوه، له به شی باشووری هه یوانه که دا په یژه یه ک ههیه بو سه ربانی نهۆمی دووه م ده پروات (بروانه وینه ی ژماره ١١).

وینه ی ژماره (١١)

وینه ی ژماره (١٠)

١.٢.٢.١. ژووری ژماره یه ک و دوو له نهۆمی دووه م

ژووری ژماره یه ک ئه م ده که ویتته گۆشه ی خۆرئاوا ی باشووری هه یوانه که و شیوه یه کی لاکیشه یی ههیه و سه قفی ژووره که به شیوه ی نیوه گومبته دروست کراوه، پێوانکه ی (٣،٢٠م* ٤،٥٠م) له له پرووی ناوه وه ی ژووره که له دیواری خۆرئاوا ییدا دوو تاق هه ن پێوانه که یان (١،٧٠م* ٩٠سم) له له دیواری باشووری ژووره که دا یه ک په نجه ره ههیه پێوانه که ی (١،١٠م* ١،٣٠م) له ده رگه ی ژووره که ده که ویتته دیواری باکوور و پێوانه که ی (١م* ١،٩٠م) له.

ژووری ژماره دوو ده که ویتته گۆشه ی باشووری پۆژه لات ی هه یوانه که و شیوه یه کی لاکیشه یی ههیه پێوانه که ی (٣،١٥م* ٦،٨٠م) له شیلمان له بنمیچی ژووره که دا به کار هاتووه، له پرووی ناوه وه له دیواری خۆرئاوا ی ژووره که دا تاقیکی شیوه لاکیشه یی ههیه پێوانه که ی (٧٠سم* ١،١٠م) ه له دیواری باشووری ژووره که دا سێ په نجه ره هه ن پێوانه یان (١،٣٠م* ٦٥سم) له له به شی خۆرئاوا ی ژووره که دا

٢.١. نهۆمی دووه می خانووکه

١.٢.١. هه یوان

نهۆمی دووه می خانووکه به هه مان شیوه ی نهۆمی یه که مه، له پرووی پیکهاته ی بیناسازی و شیوازی دروستکردنی، کاتیک له پاره یی سه ره کیی نهۆمی یه که می خانووکه له ریگه ی په یژه یه که وه ده چیته هه یوانی یه که می نهۆمی دووه م، به شی باشووری نهۆمی دووه م پیک دیت له (سێ ژوور و هه یوانیک و په یژه یه ک)، ده رگه ی هه رسێ ژووره که ده پروانه سه ره ئه م هه یوانه، هه یوانه که شیوه یه کی لاکیشه یی ههیه دوور یه که ی (٣م* ٤،٣٠م) له

وێنهى ژماره (١٣)

دوو پهنجهرهى تر هه ن پێوانه یان (١م*١.٢٥م) سه هه موو پهنجهره کان ده پروانه سه ر کۆلان، ده رگه ی سه ره کی ژووره که ده که وێته گۆشه ی باکووری خۆرئاوا پێوانه که ی (٩٥سم*١.٨٥م) سه بنمیچی ژووره که به هه مان شیوه ی ژووره کانى تره (بروانه وێنه ی ژماره ١٢).

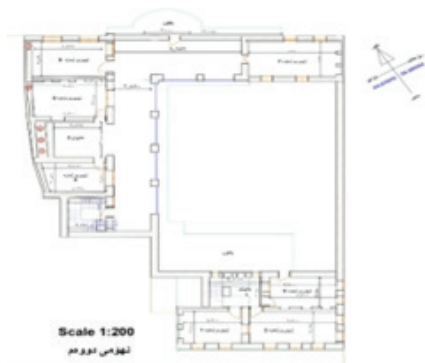
وێنهى ژماره (١٢)

١.٢.٤. به شى باشوورى نهۆمى دووهم

له به شى باشوورى نهۆمى یه که مى خانوو که له ریگه ی په یژه یه که وه راسته وخۆ ده چێته ناو به رهه یوانى نهۆمى دووهمى خانوو که، ئەم به شه له سێ ژوور و هه یوانیک و په یژه یه ک پیک هاتوو، ژووره کانى ژماره چوار و پینچ و شه ش ده که ونه ئەم به شه وه، ژووره کانى ژماره چوار و پینچ و شه ش وحه وت به هه مان شیوه ی نهۆمى یه که مه له رووی پیکهاته ی ناوه وه ی، لێره دا ئەوه ی جیاوازی بێت له گه ل نهۆمى یه که م ئەوه یه، که ده رگه ی هه ردوو ژووره کانى چوار و پینچ ده که ونه دیوارى باشوورى ژووره که، دووری و پێوانه ی ژووره کان به شیوه یه کی گشتى شیوه یه کی لاکیشه یی نارێکیان هه یه (بروانه وێنه ی ژماره ١٤- نه خشه ی نهۆمى دووهمى خانوو که یه).

١.٢.٥. به شى باکوورى نهۆمى دووهم

ئەم به شه ی نهۆمى دووهم له ژووریک و بالکۆنیک پیک هاتوو، ژووری ژماره هه وت ده که وێته گۆشه ی

٢.٣. ژووری ژماره سێ له پاره وى سه ره کی ئەم ژووره ده که وێته گۆشه ی رۆژه لاتى هه یوانه که و شیوه یه کی لاکیشه یی هه یه بنمیچی سه قفى ژووره که به شیوه ی نیوه گومبه ته، پێوانه ی ژووره که (٩٥م*٤.٢٠م) سه، له رووی ناوه وه ی ژووره که له دیوارى خۆرئاواى ده رگه و پهنجهره هه یه، ده پروانه سه ر هه یوانه که پێوانه ی پهنجهره که (١.٦٠م*١م) سه له دیوارى باشوورى ژووره که دا سێ تا قى شیوه لاکیشه یی هه یه، که به شى سه ره وه یان که وانه ی نیوه بازنه یه، له ناو تا قه کاندا ره فه ی تێدا یه پێوانه که ی (١.٧٠م*٧٥سم) سه له دیوارى باکوورى ژووره که دا ده رگه یه ک هه یه، ده پروانته سه ر سه ربانى هه یوانى نهۆمى یه که مى خانوو که، پێوانه ی ئەم ده رگه یه (١.١٠م*١.٩٠م) سه له م به شه ی نهۆمى دووهم هه یچ جوړه ده روازه یه ک نیبه تا بتوانى بچیته به شى دووهمى نهۆمى دووهمى خانوو که (بروانه وێنه ی ژماره ١٣).

پێوانه که یان (١,٥٠*٨٠سم) هه، پێوانه ی هه یوانه که (٣,٤٥م* ٩,٩٥م) هه بنمیچی هه یوانه که له داروچیخ و خۆل پیک هاتوو (بروانه وینه ی ژماره ١٦).

وینه ی ژماره (١٦)

ب:- هه یوانی دووهم له نهۆمی یه کهم ده که ویتته به شی رۆژئاوای خانوو که، هه یوانه که به درێژایی ژوو ره کانی ژماره شهش و حهت و ناندین و گه نجینه و په یژهی خانوو که درێژبووه ته وه، ده رگه و په نچه ره ی هه موو ئه م به شان هه که ونه سه ر هه یوانه که، شیوه یه کی لاکیشه یی هه یه و بنمیچه که ی به هه مان شیوه ی هه یوانی یه که مه پێوانه که ی (٢,٨٠*١٧,٣٥م) هه (بروانه وینه ی ژماره ١٧) هه یوانی رۆژئاوای خانوو که.

له گوشه ی باکوور و رۆژئاوای نهۆمی دووهم به هه مان شیوه ی نهۆمی یه که مه که هه یوانه که درێژ بووه ته وه له به رده می ژوو و په یژه و هه یوان و بالکۆنی خانوو که به هه مان پێوانه ی ئه وه ی نهۆمی یه که م، بنمیچی هه یوانه که له سی چینی دار و چیخو خۆل پیک هاتوو، که بنمیچی هه یوانی نهۆمی یه که میان هه لگرتوو به هه مان شیوه ی هه یوانی نهۆمی دووهم سه ربانی خانوو که یان هه لگرتوو.

ج:- هه یوانی سییه م ده که ویتته به شی رۆژئاوای نهۆمی دووهم که له نیوان هه ر دوو ژوو ری ژماره چوار و پینچ دایه، له دیواری رۆژئاوای هه یوانه که دا تاقیک هه یه، به شی سه ره وه ی تاقه که که وانه ییه پێوانه که ی (١,٥٠*٨٠سم) هه

وینه ی ژماره (١٥)

باکووری خانوو که و له پووی پیکهاته ی ناوه وه ی به هه مان شیوه و پووبه ری ژوو ری ژماره سییه له نهۆمی یه که م، هه ر له م به شه ی نهۆمی دووهم له دیواری باکووری هه یوانه که دا ده رگه یه ک هه یه به پێوانه ی (١,٧٥*٩٠سم)، بالکۆنی نهۆمی دووهم شیوه یه کی لاکیشه یی هه یه و به شی پینچه وه ی شیوه یه کی بازنییه هه یه پێوانه که ی (١٣*١٥٠م) هه ئه و به شه ی که وه ک بازنییه ک ده رچوو ه بۆ پینچه وه وه ک ده رجوونیکه ته له عه یه ک وایه پێوانه که ی (٣,٦٠*١م) هه (بروانه وینه ی ژماره ١٥)- بالکۆنی نهۆمی دووهم.

باسی دووهم

په گه زه کانی بیناسازی خانووی که مالی حاجی مه جید ١.٢. هه یوانه کان.

أ:- هه یوان به یه کیک له په گه زه سه ره کییه کانی بیناسازی داده نریت، ئه م خانوو کۆمه لئ هه یوانی تیدایه، که به سه ر به شه جیا جیا کانی هه ر دوو نهۆمه که دا دابه ش بوون، له نهۆمی یه که م دا به درێژایی به شه کانی باکوور و رۆژئاوای خانوو که درێژ بووه ته وه، له به رده می ژوو ره کانی ژماره سی و چوار و پینچ دا که ده رگه و په نچه ره ی هه رسی ژوو ره که ده که ونه سه ر ئه م هه یوانه، هه یوانه که ده که ویتته به شی باکووری خانوو که که شه شیوه یه کی لاکیشه یی هه یه، له دیواری باکووری هه یوانه که شه ش تاقی تیدایه که به شی سه ره وه یان که وانه ییه و په فه له ناو تاقه کاندایه یه،

٢.٢. په یژه.

أ:- خانوو كه چوار په یژهی هه یه كه به سه ر به شه جیا جیا كاندا دابهش بوون؛ په یژهی یه كه م ده كه ویتته به شی رۆژئاوای پاره وی سه ره کی نهۆمی یه كه م، كه له (١٩) پایه پیک هاتوو، (٨) دانهی ده كه ویتته ناو پاره وه كاتیک كه سه رده كه وی ده چیتته سه ر سه حنه یه کی شیوه لاکیشه یی نارپیک پیوانه كه ی (١م*٨٠سم) ه، دواتر له رپگه ی سه حنه كه وه ده چیتته به شی دووه می په یژه كه، دواتر به (١١) پلیكانه یه كیتر ده چیتته ناو هه یوانی نهۆمی دووه م به پیوانه ی (١م*٢٠سم*٣٠سم)، له به شی سه ره وه ی په یژه كه دا كه وانه یه کی نیوه بازنه یی هه یه به پیوانه ی (١م*١٠٧٥م) (بروانه ویتته ی ژماره ١٩).

ویتته ی ژماره (١٩)

ب:- په یژهی دووه می خانوو كه به پیوانه ی (٨٠سم*٣٠سم*٢٠سم) ده كه ویتته به شی باشووری خۆرئاوای هه یوانی یه كه م له نهۆمی دووه م، له رپگه ی (١٧) پلیكانه وه ده چیتته سه ربانی سه ر پاره وی سه ره کی خانوو كه، به درپژایی هه موو په یژه كان له هه ردوو نهۆمه كه دا بنمیچی شیوه ی نیوه گومبه تی بو په یژه كان دروست كراوه، دروست كردنی ئەم سه قفانه بو پاراستننیا ن له كه شه وه وای ده ره وه هۆكارپکی گرینگ بووه، بو ئەوه ی له كاتی باران بارین یان تیشکی خۆر راسته وخۆ نه یه ته هه یوان و ژووری گه نچینه ی خانوو كه، له به شی سه ره تا و كۆتاییی په یژه كان به شی سه ره وه یان به شیوه ی نیوه كه وانه ییه، به پیوانه ی (١م*١٠٦٥م*٢٠م) (بروانه ویتته ی ژماره ٢٠).

له دیواری باکووری هه یوانه كه دا دوو تاکی شیوه لاکیشه یی هه یه پیوانه كه ی (١٠٥٠م*٩٠سم) ه، ده رگه ی هه دوو ژوو ره كه ش ده كه ویتته سه ر ئەم هه یوانه، به شی پیشه وه ی

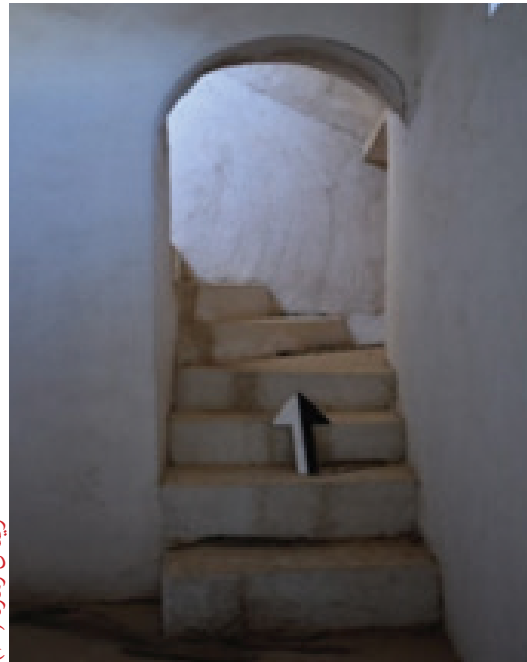
ویتته ی ژماره (١٧)

هه یوانه كه شیوه یه کی ئەقدی نیوه كه وانه ی ته وای هه یه، كه بنمیچی هه یوانه كه شیوه نیوه گوومبه ت كردوو، پیوانه ی پیشه وه ی هه یوانه كه (٣،٦٠م*٣،٣٠م) ه، هه یوانه كه شیوه یه کی لاکیشه یی نارپکی هه یه درپژی هیچ لایه کی وه ك یه ك نییه پیوانه كه ی (بروانه نه خشه ی پلانی نهۆمی دووه م له ویتته ی ژماره ١٨- هه یوانی سییه می خانوو كه).

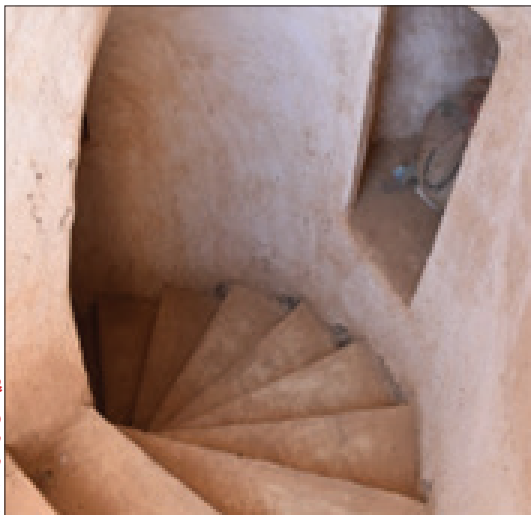
ویتته ی ژماره (١٨)

د:- په یژه ی چواره می خانوو که ده که ویته گۆشه ی رۆژئاوای نهۆمی دووه م، له ریگه ی بیست پلیکانه وه ده چیته سه ربانی نهۆمی دووه م، ده رگه ی په یژه که شیوه یه کی که وانه یی هه یه و پیوانه که ی (٢م*١م) له به دریزای هه موو په یژه که بنمیچی نیوه گومبه تی هه یه، له دیواری باشووری خۆرئاوای به شی ناوه وه ی په یژه یه که دا کۆمه لیک تاقی شیوه لاکیشه یی تیدا یه، ئەمه ش له پرووی ئابووریه وه که ره سه تی بیناسازی که متری تیدا به کاره یندراوه، له پرووی ئەندازه ییه وه ده بیته هۆی که مکردنه وه ی په ستان له سه ر دیواره که، جگه له وه ی خوودی شوینه که بو دانانی پروونا که ره وه یان دانانی شتوومه ک به کار هاتووه، پیوانه ی تاقه کان (١م*٧٠سم*٩٠سم) له به شی کۆتای په یژه که به هه مان شیوه ی سه ره تا به ده رگه یه کی شیوه که وانه یی کۆتایی دیت پیوانه که ی (١٠م*١٠م)، پیوانه ی په یژه که (١م*٣٠سم*٢٠سم) (پروانه وینه ی ژماره ٢٢).

وینه ی ژماره (٢٠)

ج:- له گۆشه ی رۆژئاوای نهۆمی یه که م له ته نیشته گه نجینه ی خانوو که په یژه ی سییه م هه یه، که له ریگه ی نۆزده پلیکانه وه راسته وخۆ ده چیته ناوه یوانی نهۆمی دووه می خانوو که، په یژه که ده رگه یه کی شیوه که وانی هه یه، پیوانه ی ده رگه که (١٠م*٩٠سم)، پیوانه ی پلیکانه کان (٩٠سم*٣٠سم*٢٠سم) بنمیچی ئەم په یژه یه شیوه یه کی نیوه به رمیلی هه یه، دروستکردنی بنمیچ بو په یژه کان بوئه وه یه له کاتی باران بارین یان هه رکه شو هه وایه کی تری وه ک تیشکی خۆر راسته وخۆ نه یه ته ناو هه یوان و پارپوی ژووره کان (پروانه وینه ی ژماره ٢١).

وینه ی ژماره (٢٢)

٣.٢. که وان (قوس)

که وان په گه زیکی بیناسازیی گرنگه که پشت به خالیکی چیگیربوون ده به ستیت، که وان له مادده ی به رد یان خشت یان ئاج دروست ده کریت، که وان به شیوه ی جیاواز له یه که ی بیناسازیدا به کار هینراوه. ئەم خانوو ژماره به کی زۆر که وانه ی نووک تیژ له گه ل که وانه ی نیوه بازنه ی له دروستکردنی تاق و په نچه ره ی ژووره کاندای به کار هاتوون، به دریزای هه یوانه کانی باکوورو رۆژئاوای

وینه ی ژماره (٢١)

نهۆمی دووه می خانوو که ههیه، پێوانه کهی (دریژی گوڤسوانه که رۆژئاوا ١٣،٥٥٠* باکوور ٦٥٠* ٧٠سم) (بروانه وینیهی ژماره ٢٤).

وینیهی ژماره (٢٤)

ههردوو نهۆمی خانوو که، بهشی پێشهوهی هه یوانی نهۆمی یه کهم پیک هاتوو له شهش کهوانه ی نووک تیژ، له گه ل حهوت پایه ی شیوه چوارگۆشه ی له بهرد و گه چ دروستکراو، بنکه ی هه ر کهوانه یه ک کهوتوو ته سه ر ئه م کۆله کانه که شیوه یه کی چوارگۆشه یان هه یه، کهوانه کان بنمیچ سه قفی نهۆمی یه که میان هه لگرتوو، به هه مان شیوه نهۆمی دووه م پیک هاتوو له شهش کهوانه ی نیوه بازنه ی له گه ل حهوت کۆله که پایه ی شیوه چوارگۆشه، که بنکه ی ئه قده کانی له سه رجیگیرکراوه پێوانه ی ئه قدی نهۆمی یه کهم (٢،٨٠* ٢،٩٠م)، پێوانه ی ئه قدی نهۆمی دووه م (٢،٩٠* ٣م) ئه ستووری کۆله که که چوارگۆشه که (٦٠سم) (بروانه وینیهی ژماره ٢٣).

٢.٥. ستاره

ده روزه ی سه ره کی خانوو که به هه ر چوار لایدا ستاره دروست کراوه، که هه ر لایه کی پێوانه یه کی هه یه دریژی به شی (باکوور ٧،٦٥* رۆژئاوا ١٣،١٥* رۆژئاوا ١٢،٨٠* باشوور ٧،١٥م) هه. سومکی ستاره که (٣٠سم) هه به رزییه که ی (١،٣٠م) هه پانیی سه ربانه که (٧،٦٥م) هه له دیواری رۆژئاوای ستاره که دوو ده رچه ی به فرماین هه یه له کاتی وه رزی زستان به کار هاتوو بۆ ماینی به فر، پێوانه که ی (٧٥سم* ٦٥سم) هه (بروانه وینیهی ژماره ٢٥).

وینیهی ژماره (٢٣)

٢.٤. گوڤسوانه - گوڤزه بانه

گوڤسوانه: یه کیکه له ره گه زه کانی بیناسازی ئیسلامی، له چه ند لایه کی خانوو دروست ده کری، ده که وپته سه ر هه کلپه وشه ی خانوو که، گوڤسوانه گرینگه خۆی هه یه، بۆ پارێزگاری له به رکه وته ی راسته خۆی که شوهه وا (قادر، ٢٠٢٠، ص ٦٦) له خانووی که مالی حاجی مه جید، له به شی پێشه وه ی هه یوانی نهۆمی دووه م، به دریژی هه ر دوو هه یوانه که گوڤسوانه هه یه، که ده روانیته به شی ناوه وه ی خانوو که، گرنگی گوڤسوانه بۆ پارێزگارییه له که شوهه وا و باران، بۆ ئه وه ی به شیوه یه کی راسته وخۆ له هه یوان و ژوو ره کان باران یان تیشکی خۆر به شیوه ی راسته وخۆ لئ نه دات، گوڤسوانه که له هه یوانی باکوور و رۆژئاوای

وینیهی ژماره (٢٥)

٦.٢. په نچه ره و ده رگه کان

په نچه ره کان: به کینکی تره له په رگه زه گرنه گانی بیناسازی، شیوازی دابه شبوونی به شیکی په نچه ره ی خانوو که له هه ردوو نهۆمه که دا ده که وپته دیواری پۆژه لاتی ژووره که، راسته و خوۆ ده پواننه سه ره هه یوان و حه کلیله وشه خانوو که، بوۆ ته وه ی تشکی خوۆ رووناکی به ئاسانی بگاته ناو ژووره کان، به لام ئه و ژوورانه ی که که وتوونه ته ناو ده روازی سه ره کی خانوو که په نچه ره کانی به سه ره باشوور و پۆژه لاتی ژووره که دا دابه ش بوون، چونکه دیواری باشووری ژووره کان له هه ردوو نهۆم له ده روازی سه ره کی ده که وپته سه رکۆلانی ده ره وه، په نچه ره کان به شیوازی لاکیشه ی بچووک له له به رزی دیواره کان دروست کراوه، به گشتی شیوازی په نچه ره کان لاکیشه یین به شی سه ره وه یان به که وانیه نیوه بازنه ی کوۆتایی دیت، په نچه ره کان له ناو چوارچیه ی له دار دروست کراون و ئاسن له گه ل شووشه به کار هاتوو، (پروانه وینه ی ژماره ٢٧) شیوازی ده رگه ی هه ردوو نهۆمی خانوو که هه موو ژوور و کوگا و به شی خزمه تگوزاری شیوه یه کی لاکیشه یی هه یه و ده پروانه سه ره هه یوان و پاره یی خانوو که پیوانه ی ده رگه ی (١٠،٨٠م*١م)

ستاره ی سه ربانی دووه م ستاره ی ئه م به شه ی خانوو که جیاوازه له گه ل به شی ده روازی سه ره کی، پینچ ده رچه ی قووچه کی دوو که لکیش له سه ره ستاره ی باکووری خانوو که دایه، بوۆ ته وه ی دوو که لکی شه کان بوۆ ناو حه وشه و ژوور و هه یوانی هه ردوو نهۆمی خانوو که نه گه رپته وه، له به شی ناوه راستی دیواری پۆژه لاتی ستاره که ده رچه یه کی به فرمالیین هه یه، پیوانه که ی به شه کانی (باکوور ١٨،٥٥م* پۆژه لات ٢٦،٢٨م* روژئاوا ٨م) - ن به رزیه که ی (١٠،٣٠م) - سه سوومکی (٣٥سم) ٥، به شی باشووری سه ربانه که ستاره ی نییه کراوه یه بوۆ سه ره حه وشه ی خانوو که، پانی به شی پۆژه لاتی سه ربانه که (٤،٦٠م). پانی به شی باکووری سه ربانه که (٧،٨٥م) (پروانه وینه ی ژماره ٢٦) دوو که لکیش و ستاره ی سه ربانه که یه

وینه ی ژماره (٢٦)

وینه ی ژماره (٢٧)

کۆتایی و ئەنجامه‌کان

له کۆتایی ئەم توێژینه‌وه‌یه‌دا گه‌شیتینه چهند ده‌رئه‌نجامیك:

١. به‌لگه‌ شویننه‌واریه‌یه‌کان و پاشماوه‌ ماددییه‌کان ئەوه‌ ده‌خه‌نه‌ رووکه‌ ناوچه‌ی کۆیه‌ هه‌رله‌ کۆنه‌وه‌ ناوچه‌یه‌کی ئاوهدان و گه‌شه‌سهندوو بووه‌.

٢. ناوچه‌ی کۆیه‌ و به‌تایبه‌ت شارێ کۆیه‌ شوینیکی گرینگێ هه‌بووه‌ له‌ مێژوودا، له‌ کۆنه‌وه‌ تا سه‌رده‌می میرنشینه‌کان ییگه‌ی سیاسی و ئابووری به‌ هێزی هه‌بووه‌، ئەوه‌ش له‌ شویننه‌واره‌کانیدا په‌نگی داوه‌ته‌وه‌، بۆیه‌ به‌شیک له‌و شویننه‌وارانه‌ بۆ سه‌رده‌می عوسمانی ده‌گه‌رپه‌ته‌وه‌ له‌ شیاو و قه‌باره‌ و ئەندازه‌وه‌ په‌نگدانه‌وه‌ی ئەو گه‌شه‌ ئابووری و کۆمه‌لایه‌تییه‌ ده‌رده‌خه‌ن.

٣. له‌ دابه‌شبوونی یه‌که‌ی بیناسازی خانووکه‌دا په‌چاوی لایه‌نی کۆمه‌لایه‌تی و خێزانی کراوه‌، ئەو ژوورانه‌ی که‌ بۆ پشوودانی خێزانی به‌کار هاتوو، که‌وتووته‌ به‌شی پوژئاوای خانووکه‌، له‌ پروی ناوه‌وه‌ی ژووره‌کان له‌ دیواری پوژئاوای دووکه‌لکیش هه‌یه‌، که‌ به‌ناو دیواری هه‌ردوو نه‌هۆمه‌که‌دا پوڤیشتوه‌ بۆ سه‌ر ستاره‌ی سه‌ربانی نه‌هۆمی دووه‌م قوچه‌کی دووکه‌لکیشه‌کان جیگیر کراوه‌.

٤. خانووکه‌ زیاتر به‌هۆی یه‌که‌ی بیناسازییه‌که‌ی وه‌ک بینایه‌کی که‌له‌پووری هه‌لبژێردراوه‌، له‌ خانووکه‌ ژماره‌یه‌کی زۆر تاق و په‌نچه‌ره‌ هه‌ن که‌ به‌سه‌ر به‌شه‌ جیا جیاکانی بیناکه‌ دابه‌ش بوون، به‌شیک له‌و په‌نچه‌ره‌ و تاقه‌ که‌وانه‌ی نیوه‌ بازنه‌یی و به‌شیک تریشیان به‌ شیوه‌ی لاکیشه‌ و چوارگۆشه‌ دروست کراون.

٥. ئەو ماده‌ده‌ خامه‌ به‌هێزانه‌ی که‌ له‌ دروستکردنی خانووکه‌ به‌کار هاتوو، وه‌کوو به‌رد که‌ له‌ دره‌ستکردنی هه‌موو بیناکه‌ به‌کار هاتوو، هۆکاریگی گرنکه‌ بۆ به‌رگریکردن له‌و که‌شوه‌هوایه‌ی شاری کۆیه‌، که‌ وه‌رزی زستانی که‌شوه‌هوایه‌کی بارانی و به‌فره‌وه‌ له‌ وه‌رزه‌کانی تری سأل په‌شه‌بایه‌کی به‌هێزی هه‌یه‌.

لیستی سه‌رچاوه‌کان

یه‌که‌م: سه‌رچاوه‌ کوردیه‌یه‌کان

ته‌یب، جمال فتح الله، (٢٠٠٨)، کۆیه‌ ١٩٥٧-١٩١٨ لیکۆلینه‌وه‌یه‌کی مێژووی و سیاسیه‌، چاپی دووه‌م، چاپخانه‌ی شه‌هاب. هه‌ولێر.

جه‌لال، کامه‌ران کویخا (٢٠٠٨)، مێژووی کۆنی که‌رکوک له‌به‌ر رۆشنایی ده‌قه‌کانی نوزی دا، موکریانی، هه‌ولێر.

حه‌ویزی تاهیر ئەحمده‌، (٢٠٠٧)، مێژووی کۆیه‌، به‌رگی دووه‌م، به‌شی یه‌که‌م، چاپخانه‌ی ئۆتۆنۆمی کوردستان، هه‌ولێر.

حه‌ویزی، تاهیر ئەحمده‌ (١٩٦٢)، مێژووی کۆیه‌، به‌رگی یه‌که‌م، چاپخانه‌ی الوفاء، به‌غداد.

دباغ، فیصل (١٩٩٩)، چهند زانیاریکی ده‌گمه‌ن ده‌رباره‌ی ویلایه‌تی مووسل له‌ سالی ١٨٨٧-١٨٩٤، هه‌ولێر (گۆڤار)، ژماره‌ (٤) پایز.

ریچ، کلۆدیۆس جیمس (٢٠١٨)، گه‌شتنامه‌ی ریچ بۆ کوردستان، وه‌رگێرانی محمه‌د حه‌مه‌ باقی، چاپخانه‌ی ئاراس، هه‌ولێر.

زه‌کی، محمه‌د ئەمین، (٢٠٠٠)، خولاصه‌یه‌کی تاریخی کوردو کوردستان، به‌رگی دووه‌م، ده‌زگای چاپ و به‌خشی سه‌رده‌م، سلێمانی.

سادیق، تاهیر (٢٠٠١)، هۆشیاری مێژووی، ده‌زگای سه‌رده‌م بۆ چاپ و بڵاوکراوه‌، سلێمانی.

سه‌عید، کامه‌ران طاهر (٢٠٠٦)، قه‌زای کۆیه‌ لیکۆلینه‌وه‌یه‌ک له‌ جه‌گرافای هه‌ریمی، نامه‌ی ماسته‌ر، زانکۆی سلێمانی.

شویننه‌وارناسیک (١٩٩٩)، ئاگری په‌رستگای زه‌رده‌شتی سپی له‌ قه‌لای شيله‌، هه‌زارمێرد (گۆڤار) ژماره‌ (٨).

عومه‌ر لوقمان وسو (٢٠٠٦)، توانسته‌ جوگرافیه‌ گه‌شت و گوزارییه‌کانی قه‌زای کۆیه‌، کۆلیژی په‌روه‌رده‌ به‌شی جوگرافیا، زانکۆی کۆیه‌.

کاوئیس، هیمن نعمان (٢٠٢٢)، ناوچه‌ی کۆیه‌ له‌به‌ر رۆشنایی به‌لگه‌ شویننه‌واریه‌یه‌کاندا تا کۆتایی سه‌ده‌ی ٧ پ.ز، ماسته‌رنامه‌، زانکۆی سه‌لاحه‌ددین، هه‌ولێر.

یحیی، مام عوسمان (١٩٩٩)، به‌شیک شاراوه‌ له‌ مێژووی کۆیه‌، هه‌لێر (گۆڤار)، ژماره‌ (٤)، سأل چاپخانه‌ی رۆشنیری هه‌ولێر.

محمه‌ده‌، مه‌سعود، (١٩٧٢)، حاجی قادری کۆیی، به‌رگی یه‌که‌م، چاپخانه‌ی کۆری زانیاری کورد، به‌غداد.

هه‌روتی مه‌هیدی عوسمان (٢٠١٩)، نادیاوه‌ مێژووی له‌ سه‌ده‌کانی ناوه‌راسته‌دا توێژینه‌وه‌یه‌کی شروقه‌کاریه‌، ژماره‌ (١٨) چاپی یه‌که‌م، چاپخانه‌ی شه‌هاب، هه‌ولێر.

هیی، دابلیو، ئار، دووسال له‌ کوردستان، (٢٠١٨)، وه‌رگێرانی لووقمان، باپیر، چاپخانه‌ی رۆژه‌لات، هه‌ولێر.

الرافدين، ج٢، ٥٤.

كلوديوس جيمس ريچ، (١٩٥١)، رحلة ريچ الى العراق عام ١٨٢٠، ترجمة: بهاء الدين نوري، ج١، بغداد.

لونگريك، ستيفن همسلي (١٩٦٨)، أربعة قرون من تاريخ العراق الحديث، ترجمة جعفر خياط، ط٤، بغداد.

سئيهم: سهراوه به زمانى ئنگليزى:

.H. van Soldt, C. Pappi, A. Wossink, C.W. Hess, and K.M. Ahmed, (2013), SATU QALA: A PRELIMINARY REPORT ON THE SEASONS 2011 -2010, in: ANATOLICA XXXIX, LEIDEN.

چوارهم: چاوپيڤكه وتن:

چاوپيڤكه وتن له گه ل، دلشاد بكر كريم، ئەندازيار له بهرپوه بهرايه تى شاره وانى كۆيه، ٢٠٢٢/١٠/٧، كۆيه.

چاوپيڤكه وتن له گه ل، به خيتارتؤفيق احمد، فه زمان بهرله فه زمان گه شويته وارى كۆيه، ئەندام له نۆزه نكر دنه وهى خانووى كه مالى حاجى مه جيد، ٢٠٢٢/٩/١٥، كۆيه.

چاوپيڤكه وتن له گه ل، نياز عزيز اوامر، ئەندام له نۆزه نكر دنه وهى خانووى كه مالى حاجى مه جيد، ٢٠٢٢/٩/١٥، كۆيه.

دووه م: سهراوه كان به زمانى عه ره بى:

اسماعيل، زبير بلال (١٩٨٨)، تاريخ أربيل، مطبعة اليقافة، أربيل.

اسماعيل، زبير بلال (١٩٧٠)، أربيل في أدورها التاريخية، مطبعة النعمان، النجف الاشرف.

بابان، جمال (١٩٨٩)، أصول المدن والمواقع العراقية، ج١، مطبعة الاجيال، بغداد.

الجبوري، ماهير حسن محمد، (٢٠١٨)، تخطيط وعمارة دارعلى اغا التراثى في قلعة كركوك، ج٤، ١٤٤ع.

خصباك، شاكر (١٩٧٣)، العراق الشمالى، دراسه النواحيه الطبيعه و البشرية، ط١، بغداد.

شاره ز، كريم (١٩٩٧)، ملحة عن تاريخ كويسنجق وانحائها، زاگروس (مجلة) العدد (٣)، أربيل.

العنسى، احمد محى الدين والصهبانى، مرسال أمين، (٢٠١٤)، دراسة تحليلية لقيم وخصائص وعناصر العمارة المحلية (دراسة حالة مدينة رداق) رسالة الماجستير في العمارة، من قسم العمارة - كلية الهندسة - جامعة العلوم والتكنولوجيا، الجمهورية اليمنية.

قادر، عبدالله خورشيد، (٢٠٢٠)، العناصر التكوينية لعمارة البيت التراثى في شمالي العراق، كلية الاداب، جامعة صلاح الدين، مجلة آثار

ملخص

يعتبر قضاء كويسنجق من اغنى مناطق ومدن كوردستان العريقة لما تتميز به هذه المدينة من الناحية الاثرية و التاريخية، ويرجع تاريخ بناء هذه المدينة الى القرنين (١٨ و ١٩) وبداية القرن العشرين , نظرا لما تتمتع به من نمو اقتصادي وموقع استراتيجي مهم حيث تقع الطريق على التجاري بين محافظتي اربيل و السليمانية، و كان بعض تجار هذه المدينة يتعاملون بشكل مباشر مع تجار مدن الموصل وبغداد وحلب.

تعتبر دار (كمال حاجي مجيد) احدى اهم الدور التراثية في قضاء كويسنجق من الناحية الاثرية وتمتتع باهمية كبيرة نظرا لوجود واستخدام الطرازات المعمارية المختلفة فيها، يرجع بناء هذه الدار الى ما قبل (١٠٠) عام، وتقع هذه الدار في (بايز اغا)

تتكون هذا الدار من طابقين

الطابق الاول من يتكون مدخل رئيسي وسبعة غرف وهول مع مخزن ومطبخ واحد وسلمين وفناء واسع ومفتوح وبلكونة و طارمتين.

والطابق الثاني يتكون من سبعة غرف و ثلاثة اووين وسلمين وبلكونة.

تتكون هذا الدار في تصميمها من عدة عناصر مثل الاقواس و سياج و سلام.

قامت الباحثة من خلال هذا البحث بدراسة ميدانية علمية و عملية ان تبحث عن مجموع المداخل والعناصر البنائية للدار

حاولت الباحثة جاهدة و بنزولها للجانب الميداني ان تبحث بشكل ميداني وعملي لمجموع الركائز البنائية المستخدمة في هذا الدار.

المواد البنائية المستخدمة في بناء الدار تتضمن (الصخور والحجر والطين و الطابوق)مع الخشب والحديد لصنع الابواب والشبابيك ,وتم استخدام الجص لصقل(لبخ) جدران الدار الداخلية والسيج

مفتاح الكلمات. كويسنجق. البيت التراثي. عناصر الدار ومكونات الدار.

Abstract

Koysenjq district is considered one of the richest regions of the cities of Kurdistan, known for its archaeological and historical areas. The history of building this district dates back to the 18th and 19th centuries and the beginning of the 20th century, due to the economic growth it enjoys due to its strategic and important location on the trade route between the governorates of Erbil and Sulaymaniyah. Some of the merchants of this city used to deal directly with the merchants of the cities of Mosul, Baghdad and Aleppo.

The House of (Kamal Haji Majeed) is considered one of the heritage houses in the Koysanjak district from an archaeological point of view, and it enjoys great importance due to the presence and use of architectural styles in it. The construction of this house dates back to 100 years ago, and this house is located in (Bayz agha). This house consists of two floors.

The first floor has an entrance and seven rooms with a storeroom, one kitchen, two staircases, monsters, a balcony, and a tarnton. This house consists of a group of elements such as arches, a fence, and a ladder.

This research attempted, through a field scientific field study, to search for the sum of the entrances and structural elements of the house

The researcher tried hard, by going to the field side, to search in a practical and field manner for the total structural pillars used in this house.

The building materials used in this house include (including rocks, stone, mud and bricks) with wood and iron to make doors and windows, and plaster was also used to decorate the fence.

Keywords: Koysanjak. Heritage House. Circuit elements, heritage bits.